

ISSN 1822–119X

Mokytojų ugdymas. 2011. Nr. 17 (2), 106–110

Teacher Education. 2011. Nr. 17 (2), 106–110

Audronė JUODAITYTĖ

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

KULTŪROLOGINĖS PARADIGMOS RAIŠKA EDUKOLOGIJOS DAKTARO DISERTACIJOSE

Kultūrologinė paradigma žymi proveržį socialinės epistemologijos srityje, kai tyrėjui svarbus uždavinys yra ne tik pademonstruoti tam tikras paskiras kompetencijas teorinės literatūros analizės ar empirinio tyrimo (turint omeny jo instrumentinį aspektą) srityse, bet ir mokslo metodologijoje. Tai ryšku 2011 m. Šiaulių universitete apgintose edukologijos krypties dviejuose daktaro disertacijose: **Deividos Vandzinskaitės „Mokymosi tarpininkaujant bendruomenei sociokultūrinė adaptacija Lietuvos universitete“** ir **Eglės Virgailaitės-Mečkauskaitės „Tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas aukštojo mokslo internacionalizacijos kontekste (magistrantūros studijų aspektas)“**.

D. Vandzinskaitės apgintoje daktaro disertacijoje taikoma *intersubjektyvistinė socialinės epistemologijos prieiga*, todėl tyrimas įgyja *konceptualųjį-mokslinį pagrindą*, kuris leidžia tyrėjai pabūti kartu su tiriamaisiais tyrimo praktikoje ir pajauti mokslinės minties kūrimo ir dalyvavimo jos procese vaidmenį.

Disertacijos problemos formulavimas – „Mokymasis tarnaujant bendruomenei“ yra netradicinis žvilgsnis į universitetinių studijų procesą. Tačiau dėl paplitusių normatyvinio tyrimo tradicijų nepatyrusiam skaitytojui gali kilti klausimas: kieno mokymasis ir kam tarnavimas? Tradicinio normatyvinio pobūdžio tyrimuose neišvengiamai kiltų subjekto ir objekto santykio matavimo būtinumas. Tačiau ši kartą nagrinėjamas būtent toks reiškinys – sociokultūrinė adaptacija Lietuvos universitetuose ir todėl šio reiškinio daugybiskumo prasmų analizės būtinumas paneigia normatyvinio tyrimo pritaikomumo galimybes. Jaunoji tyrėja šių klausimų nei sau, nei skaitytojui disertacijoje neformuluoja, o pademonstruoja dialogo kultūrą, todėl disertacija yra kitoniška: intriguojanti, polemizuojanti ir kviečianti skaitytoją į *solidžią mokslinę diskusiją*,

MANIFESTATION OF CULTUROLOGICAL PARADIGM IN DOCTORAL THESES IN EDUCOLOGY

Culturological paradigm marks an outbreak in the area of social epistemology, when the researcher finds it important not only to demonstrate certain separate competences in the areas of the analysis of theoretical literature or the empirical survey (bearing in mind its instrumental aspect) but also in science methodology. This is distinct in two doctoral theses in the field of educology, defended at Šiauliai University in 2011: **Deivida Vandzinskaitė's „Sociocultural Adaptation of Service-Learning at the Lithuanian University“** and **Eglė Virgailaitė-Mečkauskaitė's „Development of Intercultural Competence in the Context of Internationalisation of Higher Education (Aspect of Master Studies)“**.

The doctoral thesis defended by **D. Vandzinskaitė** employs the *intersubjective approach of social epistemology*; therefore, the research acquires a *conceptual-scientific foundation*, which enables the researcher to stay with respondents in the real practice of research and feel the role of creating the scientific idea and participation in its process.

Formulation of the problem of the thesis “Service-Learning” is a non-traditional view towards the process of university studies. However, due to prevalent traditions of normative researches the inexperienced reader may have questions: Whose learning? Service to whom? This is so because in traditional normative type researches the necessity of measuring the relation between the object and the subject would inevitably arise. However, this time namely such phenomenon – sociocultural adaptation at Lithuanian universities – is analysed and that is why the necessity to analyse multiple meanings of this phenomenon negates possibilities of applying a normative research. Therefore, the young researcher does not formulate these questions either for herself or for the reader but demonstrates the culture of dialogue, due to which the thesis becomes different: intriguing, disputing and inviting the reader to the *solid scientific discussion*, looking for meaningfulness of research into sociocultural phenomena in education studies, in

ieškant sociokultūrinių reiškinių tyrimo prasmingumo edukologijoje visų pirma tokių, kaip mokymasis tarnaujant bendruomenei ir kultūrinė studentų adaptacija Lietuvos universitetuose.

Disertacijos studijavimas leidžia pajauti ir pokyčius, vykstančius *savajame supratime, o ne tik moksle*, taip pat ir *neklasikinio mąstymo ir matymo privalumus*, į kuriuos būtent **D. Vandzinskaitės** disertacija ir yra orientuota. Autorė leidžia skaitytojui jausti ir žmogaus supratimo *istoriškąją prigimtį*, nes mokymosi *tarnaujant bendruomenei* konceptualizacijos pagrindą sudaro M. Heidegger (1992) būties supratimas, leidžiantis pabrėžti subjekto supratimą kaip „būtį čia“. Tai vyksta lyg ir keičiant F. Schleiermacher (1977) *gnoseologinę orientaciją į egzistencialistinę*, o kartu keičiant ontologinę būties sampratą į *būties supratimo veikiant pasaulyje sampratą*.

Disertacijoje tyrėjo ir tiriamųjų „dalyvavimo“ kontekstai sudaro buvimo pasaulyje modalumą, į kuri įeina ir *rūpinimasis kitais, kalbos supratimas*, nes būtent per šiuos reiškinius ir atskleidžiamas buvimo pasaulyje su kitais prasmingumas bei savosios egzistencijos įprasminimo galimybės.

Paisant tokio *egzistencialistinio* konteksto disertacijoje centruojamasi ir į *patį subjektą*, pagrindžiant jo supratimą tik jam būdingomis prasmėmis. Tuomet visi kiti *objektyvistiniai* ar *kognityviniai* kontekstai pasidaro *antriniai*, nes tik egzistencinių *santykių įvairovėje* subjektas konstruoja *save ir pasaulį bei save pasaulyje*. Tuomet *kalba* artikuliuoja šio pasaulio duotybės supratimą per egzistencinius ryšius, ir tik vėliau ji tuos ryšius įdaiktina pasisakymuose, interpretacijose, teoriniuose prasmų vaizdiniuose. Tai leidžia atrasti savo, kaip tyrėjos ir atskiro subjekto, kaip tiriamojo egzistencinius kontekstus *laike ir gyvenime*. Tokiu būdu disertacijoje įprasminama ir tyrėjo *subjektyvi pozicija*, jo koegzistencijos su tiriamaisiais prasmės. „Dalyvaujantis“ tyrimas įgyja ne tik kūną, bet ir dvasią, t. y. yra prasmingas pačiam tyrėjui.

Būtent tokia *kultūrologinė, subjektyvistinė* prieiga ypač reikalinga Lietuvos edukologijos mokslui, kuris ilgą laiką dėl epistemologinių prieigų skurdumo buvo, o iš dalies gal ir dabar tebėra, pozityvizmo, o kartu ir struktūralizmo gniaužtuose. Pastaruoju metu gal kiek ryškesnis proveržis yra tik konstruktyvistinė metodologinė prieiga.

Deividos Vandzinskaitės disertacija yra išskirtinė dar ir kita prasme. Tai *viena pirmųjų edukologijos krypties disertacijų Lietuvoje*, kuri atveria naujas mokslines kalbos praktikas, pademonstruoja esesitinį,

the first place such as service-learning and students' cultural adaptation at Lithuanian universities.

Studying the thesis also enables to feel changes taking place *in own understanding and not only in the science and advantages of non-classical thinking and seeing*, to which namely **D. Vandzinskaitė's** thesis is orientated. The author also enables the reader to feel *the historical nature* of the man's understanding because the foundation of conceptualisation of service-learning consists of Heidegger's (1992) understanding of being, enabling to emphasise the object's understanding as "being here". This takes place as if changing Schleiermacher's (1977) *gnoseological orientation to existentialistic*, and at the same time changing the ontological conception of being into *the conception of being while acting in the world*.

In the thesis the contexts of the researcher's and respondents' "participation" make up the modality of being in the world, which also encompasses *care of others, understanding of the language* because namely through these phenomena meaningfulness of being in the world with others and possibilities of giving a sense to own existence are disclosed.

Following such *existential* context, the thesis also focuses on *the very object*, grounding its understanding on meanings that are characteristic only to it. Then all other *objectivistic* or *cognitive* contexts become *secondary* because only in *the diversity* of existential *relationships* the object constructs *himself/herself and the world and himself/herself in the world*. Then *the language* articulates understanding of the given of this world through existential relationships and only later it objectifies these relationships in speeches, interpretations, theoretical images of meanings. This enables to discover existential contexts of one's own as a researcher and of a separate object as a respondent *in time and in life*. This way the thesis gives a sense to the researcher's *subjective attitude*, its meanings of her coexistence with respondents. "Participatory" research becomes meaningful for the very researcher.

Namely such *culturological, subjectivist* approach is particularly necessary for Lithuanian science of education studies, which for a long time due to poor epistemological approaches was and partially may still be suppressed by positivism and at the same time structuralism. Recently only the constructivist methodological approach may be turning into a slightly more distinct outbreak.

Deivida Vandzinskaitė's thesis is exceptional in another sense too. This is *one of the first theses in the field of education studies in Lithuania*, which opens up new practices of scientific language, demonstrates essayistic, publicist style and the freedom of interpretation. This is particularly acceptable for specialists-anthropologists of the qualitative; i.e. *field study*, who seek to temporarily "go aside or go out" so that they could stay with respondents, taking the

publicistinių stilių, interpretacijų laisvę. Tai ypač priimtina kokybinio, t. y. *lauko tyrimo* specialistams antropologams, kurie siekia laikinai „nueiti ar išėiti“ tam, kad galėtų pasilikti su tiriamaisiais, prisiimdami ir dalyvaujančio tyrėjo vaidmenį. Tokiu būdu suderinamos dalyvio ir tyrėjo, žvelgiančio į tiriamąją problemą lyg iš šalies ir kartu, pozicijos. Tiriamųjų refleksija grįsta kalba yra *didžiulis naujadaras* kalbiniame Lietuvos edukologijos kokybinių tyrimų žanre, nes tyrėjams ypač trūksta kokybinių duomenų kalbinės interpretacijos žanrų įvaldymo įvairovės. Todėl dažnai kokybiniuose tyrimuose taikomas *pozityvistiniam tyrimui* būdingas stilius ir pasigendama interpretacinio gylio, realybės vaizdų, juos reprezentuojančių manifestacijų.

Tradicinio edukologijos palikimo D. Vandzinskaitė gebėjo disertacijoje išvengti ir todėl, jog ji puikiai naudojasi ir yra įvaldžiusi antropologinius tyrimo metodus, kur „lauko tyrimas“ reiškia kur kas daugiau nei informantų pateikiamos medžiagos registravimą. Tyrėja atveria galimybes *kalbėti patiems* informantams, mokymosi bendradarbiaujant bendruomenei gyvą patirtimi, kuri nėra tik *šalutinė, foninė* (kaip dažnai būna edukologijos disertacijose), o *pagrindinė*. Ja įprasminamos tyrimo idėjos. Tai padeda išvengti tyrėjai, turinčiai atitinkamų antropologijos teorinių žinių, kultūrinių stereotipų, ideologinių nuostatų, kurios gali turėti neigiamos įtakos edukacinio tyrimo kaip mokslinio, empirinio pažinimo procesus. Gyvosios tiriamųjų kalbos vartojimas disertacijos kai kurių skyrių pavadinimuose, ypač tuose, kuriuose yra interpretuojami kokybinių tyrimų rezultatai, leidžia tyrėjai *su tiriamųjų grupe kontaktuoti* kaip su į save panašiais žmonėmis. Tai gi, disertacijos autorė tirdama edukologinę problemą realizavo vieną sudėtingiausių antropologinio tyrimo metodų – „dalyvaujantį tyrimą“, įsigilino į tiriamųjų gyvenamąjį pasaulį, įveikė distanciją, skiriančią tyrėją nuo tiriamųjų. Todėl D. Vandzinskaitės atliktas tyrimas panašus į *įdomų, mokslinį nuotyki*, kuriame yra netikėtumų, provokacijų bei kitokio pobūdžio intrigų. Būtent toks tyrimas atneša tyrėjai ir skaitytojui didžiulį malonumą, nes sudaro galimybę dalyvauti *naujumo* atradimo procese, kuris vyksta kūrybiniuose apmąstymuose viso to, kas yra pamatyta ar išgirsta.

D. Vandzinskaitės disertacija *praplečia kokybinių kultūrologinių tyrimų metodologijos tradiciją edukologijoje* ir ženkliai jai turės įtakos ateityje. Tyrėja pademonstravo tokias kokybinio tyrimo ypatybes, kurios susietos ne tik ypatingu jos santykiu su informantais, bet ir atskleidė, jog *tekstas* taip pat reikalauja ypatingo stiliaus ir logikos, kurioje jaučiamas asmeninis autorės dalyvavimas, atmetant jau bene tradicija

role of the participatory researcher too. This way attitudes of the participant and researcher, looking at the researched problem as if from aside and together, are cohered. The language is grounded on respondents' reflection, which is a *major neologism* in the linguistic genre of qualitative researches in education studies in Lithuania because researchers lack linguistic diversity of mastered genres for interpreting qualitative data. Therefore, often qualitative researches employ the style characteristic to *positivistic research* and there is a lack of interpretative depth, reality sights, manifestations representing them.

D. Vandzinskaitė was able to avoid traditional heritage of education studies in the thesis also because she has perfectly mastered and used anthropological research methods where “field study” means much more than registration of materials submitted by informants. The researcher opens up possibilities for informants *to speak themselves* and employ real experiences of service-learning, which are not *subsidiary, background* (as it is often the case in theses in education studies) but *basic*. They give a sense to research ideas. This helps the researcher, who has corresponding theoretical knowledge in anthropology, to avoid cultural stereotypes, ideological approaches, which can negatively influence processes of educational research as scientific, empirical cognition. Usage of the real language of respondents in the titles of certain sections, particularly in the ones where the results of qualitative researches are interpreted, enable the researcher *to contact the respondents' group* as people who are similar to her. Thus, exploring the educological problem, the author of the thesis implemented one of the most complex methods of the anthropological research – “participatory research”, went deep into the living world of respondents, coped with the distance, separating the researcher from respondents. Therefore, D. Vandzinskaitė's conducted research reminds of *an interesting scientific adventure* with the unexpected, provocations and other types of intrigues. Namely such research indulges the researcher and the reader because it provides a possibility to participate in the discovery of *newness* that takes place in creative considerations of all that was seen or heard.

D. Vandzinskaitė's thesis *expands the tradition of methodology of qualitative-culturological researches in education studies* and will considerably influence it in the future. The researcher has demonstrated such peculiarities of the qualitative research which are not only related to a peculiar relation with informants but also disclosed that “*the text*” also requires a particular style and logic, in which author's personal participation is felt, refusing the anonymous, formal scientific style, which has almost become a tradition in Lithuania. D. Vandzinskaitė's thesis demonstrated that personal reflection of the researcher's experience is an obligatory competence of the qualitative researcher

Lietuvoje tapusį anoniminį, formalųjį mokslinį stilių. D. Vandzinskaitės disertacija pademonstravo, jog asmeninė tyrėjos patirties refleksija yra privaloma tyrėjo-kokybininko kompetencija, nes rezultatų aprašymo logika turi skaitytoją vesti per visą procesą, kuriame pabuvojo ir pats tyrėjas.

Lietuvoje itin stokojama disertacinių tyrimų tiek tarpkultūrinės kompetencijos ugdymo, tiek internacionalizacijos procesų raiškos kontekstualumo srityje. Šią spragą itin gerai užpildo **Eglės Virgailaitės-Mečkauskaitės** apginta daktaro disertacija „Tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas aukštojo mokslo internacionalizacijos kontekste (magistrantūros studijų aspektas)“. Tyrimas tarpdisciplininis, reikalaujantis iš edukologo tyrėjo naujų kompetencijų, ypač naujos metodologijos įvaldymo srityje, t. y. socialinės epistemologijos, kurioje šalia daugelio kitų paradigmu viena svarbiausių yra *kultūrologinė*, jungianti tarpusavyje humanitarinių-socialinių mokslų metodologinių priėgų įvairovę. Todėl autorės siekis remiantis būtent poststruktūralistine, t. y. konstruktyvistine, paradigma atlikti tyrimą yra itin sveikintinas ir rodo jos, kaip tyrėjos, pozityvų nusiteikimą spręsti itin aktualias, rizikingas edukologijos mokslo problemas, kurios yra ribinės, nes jų tyrimas gali vykti tik kelių mokslų sandūroje. Tokios problemos tyrėjui kelia metodologinio pobūdžio iššūkius, nes į tarpkultūrinių kompetencijų raiškos tyrimą pretenduoja ir kiti mokslai, t. y. sociologija, socialinė, kultūrinė antropologija, socialinė filosofija ir kt.

Problemos mokslinis aktualumas pagrįstas autorei gerai žinant politinį, socialinį ir kultūrinį tiriamos problemos pobūdį, nurodant kontekstus, kurie sustiprina internalizacijos bei tarpkultūriškumo kompetencijos ugdymo edukologinį pobūdį, kuris yra įprasminamas ir politinės svarbos dokumentų analize.

Problemos mokslinis iširtumas ir naujumas grindžiamas įsigilinant į šios srities tyrimų panoramą užsienyje. Sveikintina tai, jog autorė, *išryškindama tiriamos problemos naujumą*, metodologinį prasmingumą, įvertina edukacinių tyrimų patirtį Lietuvoje. Jos nuomone, tarpkultūrinių kompetencijų tyrimų metodologijoje vyrauja *objektyvistinė kompetencijų tyrimų tradicija*. Teorinė dalis itin prisodrinta ne tik teorinės literatūros analizės, bet ir autorės tyrimui svarbių esminių sampratų turinio išgryninimo. Tai reprezentuoja tyrėją kaip teoriškai išprususią, pasiekusią pakankamai aukštą teorinės erudicijos lygį ne tik edukologijos moksle, bet ir jam gimininguose kituose moksluose (socialinėje filosofijoje, sociologijoje, antropologijoje ir kt.).

Itin kruopščiai pagrindžiama empirinio tyrimo metodologija, nurodant tyrimo logiką, etapus, kintamuo-

because the logic of describing results has to lead the reader through the whole process in which the very researcher was also present.

There is a particular lack of these researches both in the area of development of intercultural competence and in contextuality of manifestation of internationalisation processes in Lithuania. This gap is particularly well filled in by **Eglė Virgailaitė-Mečkauskaitė's** defended doctoral thesis "Development of Intercultural Competence in the Context of Internationalisation of Higher Education (Aspect of Master Studies)". The research is interdisciplinary, requiring new competences of educologist-researcher and particularly in the area of mastering new methodology; i.e., social epistemology, in which alongside with many other paradigms one of the most important is *culturological*, encompassing the diversity of methodological approaches of humanitarian-social sciences. Therefore, the author's endeavour to conduct the research namely in post-structural; i.e., constructivist, paradigm is particularly welcome and demonstrates her as a researcher's positive disposition to solve particularly relevant, problematic and risky problems of the science of education studies, which are limited because their research can take place at the junction of several sciences. Such problems raise methodological type challenges for the researcher because other sciences also profess to the research into manifestation of intercultural competences; i.e., sociology, social, cultural anthropology, social philosophy, etc.

Grounding scientific relevance of the problem, the author demonstrates political, social and cultural type of the explored problem, distinguishing contexts which enhance the educological type of developing competences of internalisation and interculturality, which is given a sense by means of the analysis of politically important documents.

Scientific exploration and novelty of the problem is grounded going deep into the panorama of researches in this field abroad. It is welcomed that *highlighting novelty of the researched problem*, methodological meaningfulness, the author assesses the experience of educational researches in Lithuania. In her opinion, the methodology of researches into intercultural competences is dominated by *objectivistic tradition of researches into competences*. *The theoretical part is particularly saturated* not only with the analysis of theoretical literature but also purification of the content of principal conceptions that are important for the author's research. This represents the researcher as theoretically sophisticated and having achieved a sufficiently high level of theoretical erudition not only in education studies but also in other related sciences (social philosophy, sociology, anthropology, etc.).

Methodology of the empirical research is grounded particularly carefully, indicating *the logic, stages, changing relations* in the quantitative research. Both

sius ryšius kiekybiniame tyrime. Tiek *kiekybinis*, tiek ir *kokybinis* tyrimas atlikti kompetentingai. Galima tik stebėtis autorės gebėjimu panaudoti disertacijoje šiuos du skirtingus tyrimų tipus, reiškiančius ir skirtingą tyrimo filosofiją, kuri reikalauja iš tyrėjo ne tik tinkamai pagrįsti kiekybinio ir kokybinio tyrimo dermės dizainą, bet ir tinkamai jį realizuoti. Tyrėja įvaldė abu šiuos tyrimo tipus, todėl empirinėje darbo dalyje save reprezentavo kaip šiuolaikinės edukologijos krypties tarpdisciplininių empirinių tyrimų kompetencijas įgijusią tyrėją. Autorė tyrime gautus duomenis tinkamai interpretuodama geba tyrimų metodologiją eksplikuoti realybėje.

Abi nagrinėtos edukologijos krypties daktaro disertacijos plėtoja naują tarpkryptinę tyrimo praktiką edukologijoje, t. y. socialinę humanitariką, kurioje ypač ryški kultūrologinė paradigma. Jos kontekste tiriami aukštojo mokslo studijų kultūros reiškiniai: mokymasis tarnaujant bendruomenei ir tarpkultūrinių studentų (magistrantų) kompetencijos raiška internacionalizacijos procesuose. Ši metodologinė prieiga – kokybinių tyrimų metodų taikymas – turės įtakos tolesniems edukaciniams kultūros antropologijos ir edukologijos mokslų tyrimams.

the *quantitative* and *qualitative* research are conducted competently. We can only wonder at the author's ability to use these two different types of researches in the thesis, which also mean a different research philosophy and require from the researcher not only to ground the design of coherence of the qualitative and quantitative research appropriately but also to suitably implement it. The researcher has mastered both these types of research; therefore, in the empirical part of the thesis she represented herself as a researcher who has acquired competences of interdisciplinary empirical researches of modern educology. The author is able to explicate research methodology in the reality, suitably interpreting data obtained in the research.

Both analysed doctoral theses in the field of education studies develop new inter-disciplinary research practice in education studies; i.e., social humanitarics, containing a particularly distinct culturological paradigm. In the context of this paradigm culture phenomena of higher education studies are explored: service-learning and manifestation of intercultural students' (master students') competences in internationalisation processes. This methodological approach – application of methods of qualitative researches – will influence further educational researches in the links of cultural anthropology and education studies.

Literatūra • References

Heidegger, M. (1992). *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.
 Schleiermacher, F. D. E. (1977). *Hermeneutics: The Handwritten Manuscripts*. Trans. James Duke and Jack Forstman. Missoula: Scholars Press.
 Vandzinskaitė, D. (2011). Mokymosi tarnaujant bendruomenei sociokultūrinė adaptacija Lietuvos universitete (Daktaro disertacija, Šiaulių universitetas, 2011).

Virgailaitė-Mečkauskaitė, E. (2011). Tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas aukštojo mokslo internacionalizacijos kontekste (magistrantūros studijų aspektas) (Daktaro disertacija, Šiaulių universitetas, 2011).

AUDRONĖ JUODAITYTĖ

Socialinių mokslų (edukologijos) habil. daktarė,
 Šiaulių universiteto Edukologijos katedros profesorė,
 Edukacinių tyrimų mokslinio centro direktorė.
 Moksliniai interesai: vaikystės fenomeno edukaciniai tyrimai, socializacija ir ugdymas vaikystėje, vaikystės pedagogų universitetinis rengimas.

Habil. Doctor of Social Sciences (Education Studies),
 Professor of the Department of Education Studies,
 Šiauliai University,
 Director of the Scientific Center
 of Educational Researches.
 Research interests: Educational researches on the
 phenomenon of childhood, socialisation and education
 in childhood, university training of childhood
 pedagogues.

Address: P. Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania
 E-mail: etmc@cr.su.lt